

**Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi**

Dersin adı: Türkiye-Avrupa Birliği Entegrasyonunun Temelleri

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Entegrasyonu

.

Belgin Akçay

Avrupa Birliği'ne Üyelik Koşulları

(Avrupa Birliği Antlaşması, md.49)

- ▶ “....Her **Avrupa devleti**, Birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir.
- Avrupalı devletin aşağıda yer alan değerlere sahip olması gerekir.

Bu değerler; (Avrupa Birliği Antlaşması, md.2)

- ▶ İnsan onuruna saygılı olmak,
- ▶ Özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğüne saygılı olmak,
- ▶ Azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygılı olmak,
- ▶ Böylece, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir topluma sahip olmak.

Türkiye, Avrupa Devleti midir?

Türkiye Devleti bir Avrupa Devletidir

- ▶ Osmanlı Devleti bir Avrupa Devletidir (Paris Kongresi, 30 Mart 1856)
- ▶ Türkiye, Avrupa Devletidir (Lozan Antlaşması- 24 Haziran 1923)
- ▶ Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatının (OECC) kurucu üyesi (1948)
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) (1960)
- ▶ Avrupa Konseyinin (Council of Europe) kurucu üyesi (1949)
- ▶ Kuzey Atlantik Teşkilatı'nın (NATO) kurucu üyesi (1952)

1958 yılına gelindiğinde, Türkiye'nin katılmadığı tek Avrupa hareketi; *Avrupa Ekonomik Topluluğu (Avrupa Birliği)*

Türkiye- AB İlişkisinin Gelişimi

Katılma başvurusu (31 Temmuz 1959)

Ankara Anlaşması'nın imzalanması (1 Aralık 1964)

- Katılma Protokol (1 Ocak 1973)
- 1/95 Sayılı Ortaklık Kararı (Gümrük Birliği Kararı) (1 Ocak 1996)
- Aday Ülke Statüsü Verilmesi (Helsinki Zirvesi, 10-11 Aralık 1999)
- **Katılım Müzakerelerinin Başlaması (Brüksel Zirvesi, 3 Ekim 2005)**

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Ekonomik Entegrasyon Süreci Süreci

- ▶ Gümrük Birliği'nin Oluşum Süreci (1964-1996)
- ▶ **Tam Üyelik Kriterlerine Uyum Süreci (1996- ?)**

Tam Üyelik Kriterlerine Uyum Süreci

Tam Üyelik Kriterleri

- ▶ **Kopenhag kriterleri -1993**

- ▶ **Diğer Kriterler**

Kurumsal ve idari kapasite -1995

İyi komşuluk ilişkileri tesis edilmesi -2000

Bütünleşme kapasitesi (Hazmetme kapasitesi)-2006

Kopenhag Kriterleri

- ▶ **Siyasi kriter:** Aday ülkenin hukuk devletini, insan haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını ve demokrasiyi garanti altına alan bir kurumsal istikrarın gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.
- ▶ **Ekonomik kriter:** Aday ülkenin, hem işleyen bir piyasa ekonomisinin hem de Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasitenin varlığını gerektirmektedir.
- ▶ **Uyum kriteri (Mevzuat Kriteri):** Üyelik, siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlı kalmayı içeren üyelik yükümlülüklerini üstlenme gücüne sahip olunmasını gerektirmektedir.

Diğer Kriterler-I

Kurumsal ve idari kriter (1995)

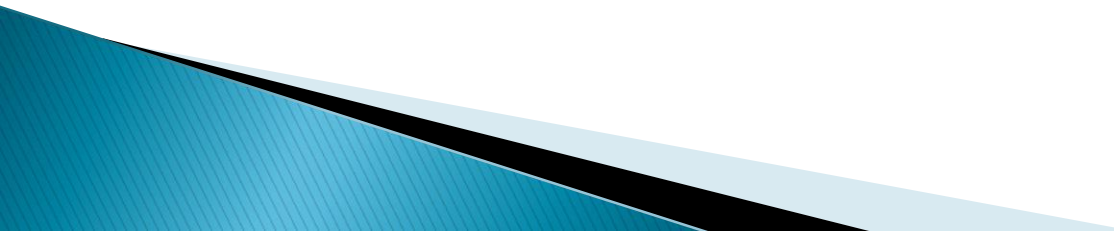
Hükümetlerin daha iyi performans göstermek amacıyla reformları hazırlama ve uygulamaya koymasına ilişkin bir dizi işlevsellik koşullarını ihtiva etmektedir. Örneğin; uygulamaya yönelik konularda kurumsal kapasitenin geliştirilmesi (kurumsallaşma ve problem çözme araçlarının (bilgi, beceri, teknoloji vb.) yeni aşamalarının içselleştirmesi

İyi komşuluk ilişkilerinin tesis edilmesi (2000):

Tüm aday ülkeler Birliğe katılımlarından önce kendi aralarındaki ve üçüncü ülkelerle olan sınır uyuşmazlıklarını barışçı yollardan çözmeleri beklenmektedir.

Diğer Kriterler-II

Hazmetme kriteri (Bütünleşme kapasitesi)-2006:

- ▶ AB tek pazarının, yeni üyeleri hazmetme kapasitesi,
 - ▶ AB'nin emek piyasasının, potansiyel yeni üyeleri hazmetme kapasitesi,
 - ▶ AB'nin yeni üyeleri hazmedebilmesi için gereken mali kapasitesi,
 - ▶ AB kurumlarının yeni üyeleri kapsayacak şekilde faaliyetlerini sürdürme kapasitesi,
 - ▶ Yeni üyeleri hazmedilmesinde toplumsal kapasite,
 - ▶ Yeni üyelerin katılımı durumunda AB'nin stratejik güvenliğini garantileme kapasitesi.
-

Kopenhag Kriterleri

- ▶ **Siyasi kriter:** Aday ülkenin hukuk devletini, insan haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını ve demokrasiyi garanti altına alan bir kurumsal istikrarın gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.
- ▶ **Ekonomik kriter:** Aday ülkenin, hem işleyen bir piyasa ekonomisinin hem de Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasitenin varlığını gerektirmektedir.
- ▶ **Uyum kriteri (Mevzuat Kriteri):** Üyelik, siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlı kalmayı içeren üyelik yükümlülüklerini üstlenme gücüne sahip olunmasını gerektirmektedir.

İlerleme Raporu (1998'den itibaren 27 rapor)

Ülke Raporu ve Kopenhag Kriterleri

- ▶ 1998-2006 dönemi: Düzenli İlerleme Raporu (Regular Progress Report)
- ▶ 2006 -2014 dönemi: “İlerleme Raporu (Progress Report)
- ▶ 2015’den itibaren: Ülke Raporu (Country Report)

Türkiye Country Report -28 adet ülke raporu

- 1998: ilk rapor
- 2025: 28. rapor

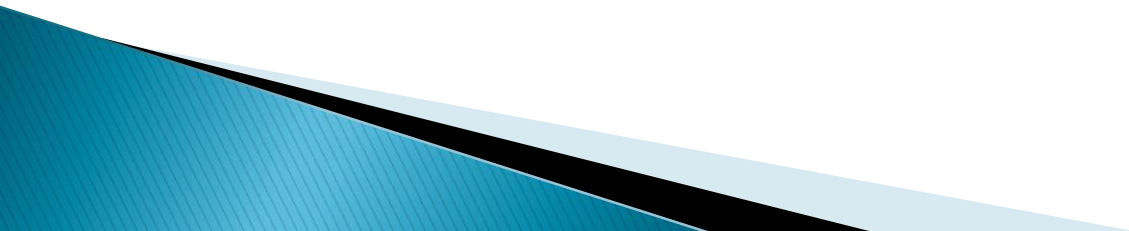
Kopenhag Ekonomik Kriterleri

- ▶ **İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı:** Aday ülkenin ekonomik sistem olarak liberal ekonomik sistemi benimsemiş olması ve uygulamaya geçirmiş olması
- ▶ **Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasitenin varlığı:** Aday ülke ekonomisinin istikrarlı ve rekabet gücü yüksek bir ekonomiye sahip olmasını

İlerleme Raporlarında Kopenhag Ekonomik Kriterleri

İşleyen Piyasa Ekonomisinin Varlığı	Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasiteye sahip olma kapasitesi
*Makroekonomik İstikrar	*İşleyen Piyasa Ekonomisinin Varlığı
*Piyasa Güçlerinin Karşılıklı Etkileşimi	*Beşeri ve fiziki sermaye
*Piyasaya Giriş ve Çıkışlar	*Sektör ve Firmaların Yeniden Yapılandırılması
*Yasal Sistem	*Rekabet Üzerinde Devletin Etkisi
*Mali Sektörün Gelişmesi	*Avrupa Birliği ile Ekonomik Bütünleşme

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NİN EKONOMİK KRİTERLERİNE UYUMU: ÜLKE RAPORLARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Ekonomik Bütünleşmeyi Ölçen AB Kurumları

- ▶ Avrupa Komisyonu
- ▶ Avrupa Merkez Bankası

Türkiye Ekonomisinin Kopenhag Ekonomik Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi

	1997	2005	2010	2020	2021	2022	2023
GSYİH (milyar €)	169	387,7	547,3	626 785	690 246	862 310	980 653
Kişi başına GSYİH (SAGEP) (€)	7 600	9 100	12 013	7 520	8 200	10 150	14 342
GSYİH/AB-GSYİH (SAGEP- AB-27=100) (%)	39,2	42	49	60,7	60,8	66,8	73
Büyüme (GSYİH-%)	7,5	8,4	8,9	1,9	11,4	5,5	5,1
İşsizlik (%)	7,7	10,6	11,9	11,2	12	10,3	8,8
Enflasyon (%)	64,9	8,1	8,57	14,6	36,08	64,27	64,77
Cari Açık/GSYİH (%)	-0,7	-4	-6,2	-5,1	-1,8	-5,1	-3,6
Bütçe Açığı/GSYİH (%)	-33	0,8	-2,9	-3,4	-2,6	-0,9	-3,2
Kamu Borcu/GSYİH (%)		52,7	42,7	39,4	40,4	30,5	30,8

Kaynak:Hazine ve Maliye Bakanlığı (2024); Ticaret Bakanlığı (2024); EC(a), 2024.

Ekonomik Bütünleşmenin Ölçülmesi

- ▶ Piyasa Bütünleşmesi
- ▶ Ekonomik Yakınlaşma
- ▶ Kurumsal Yaklaşım

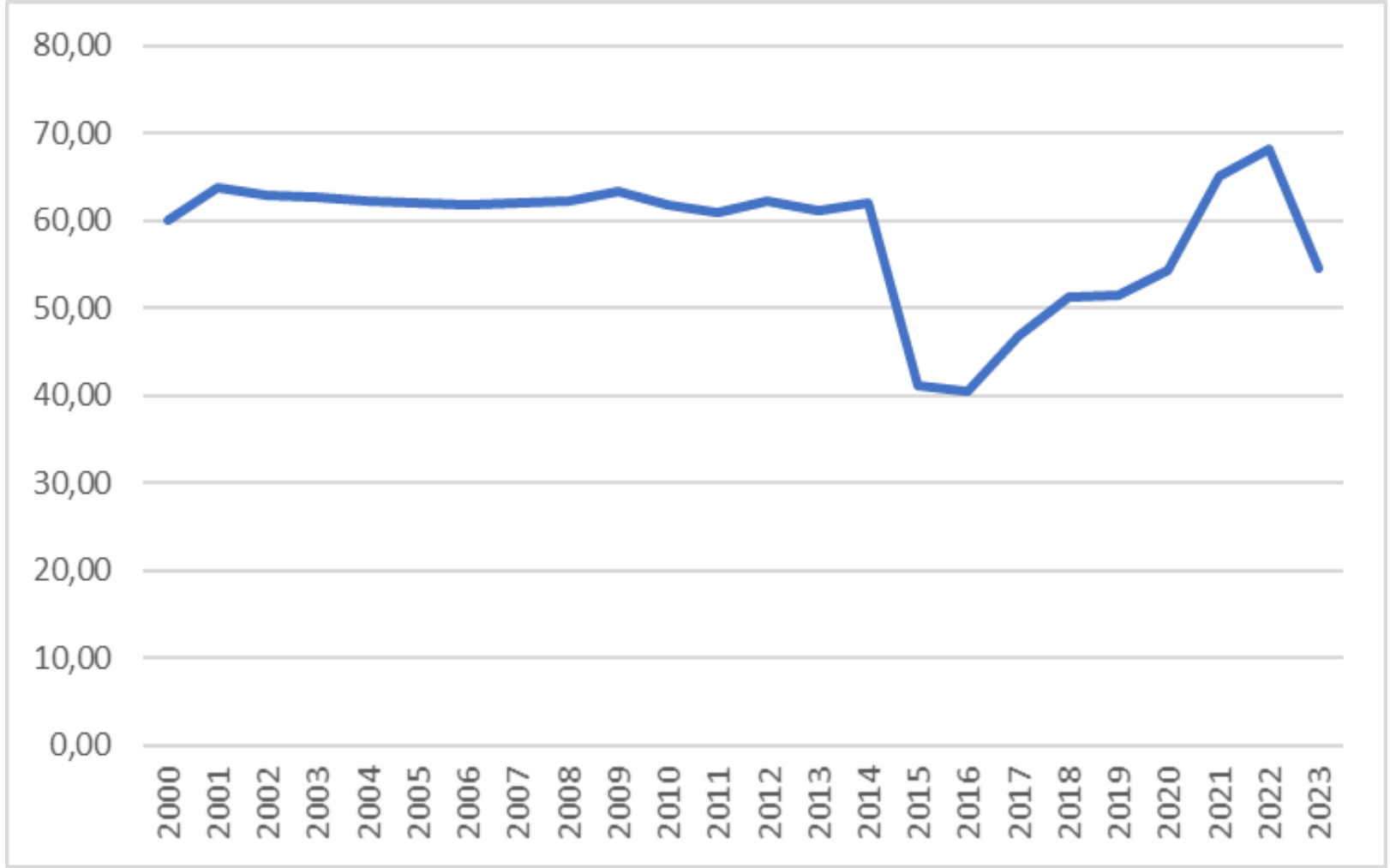
Ekonomik Bütünleşmeyi Ölçen AB Kurumları

- ▶ Avrupa Komisyonu
- ▶ Avrupa Merkez Bankası

Ekonomik Bütünleşmesinin Göstergeleri

- ▶ Dış Açıklık Oranı
- ▶ Ticari Bütünleşme
- ▶ Finansal Bütünleşme

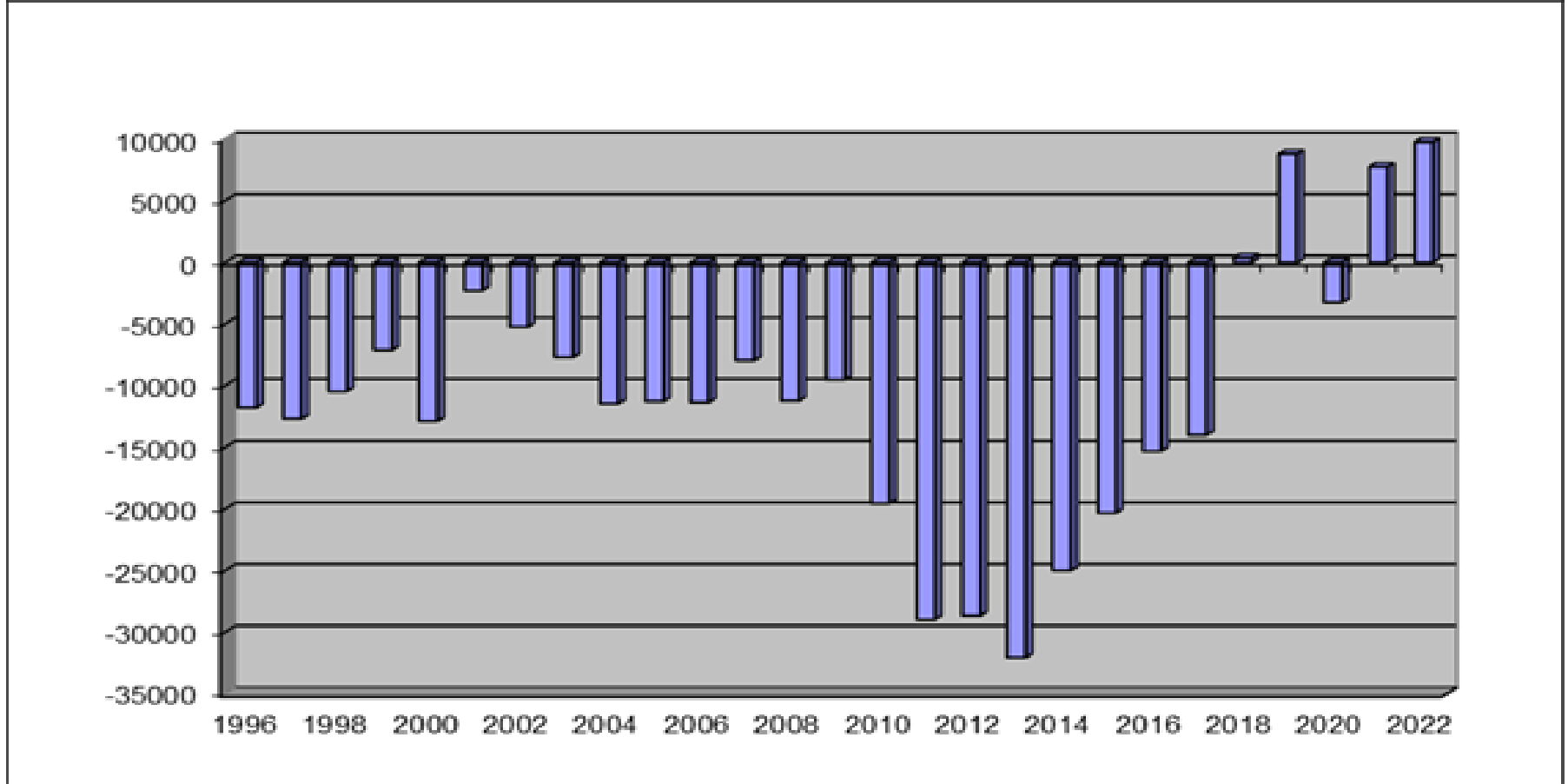
Yıllar İtibarıyla Türkiye'nin Dışa Açıklık Oranı (%)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

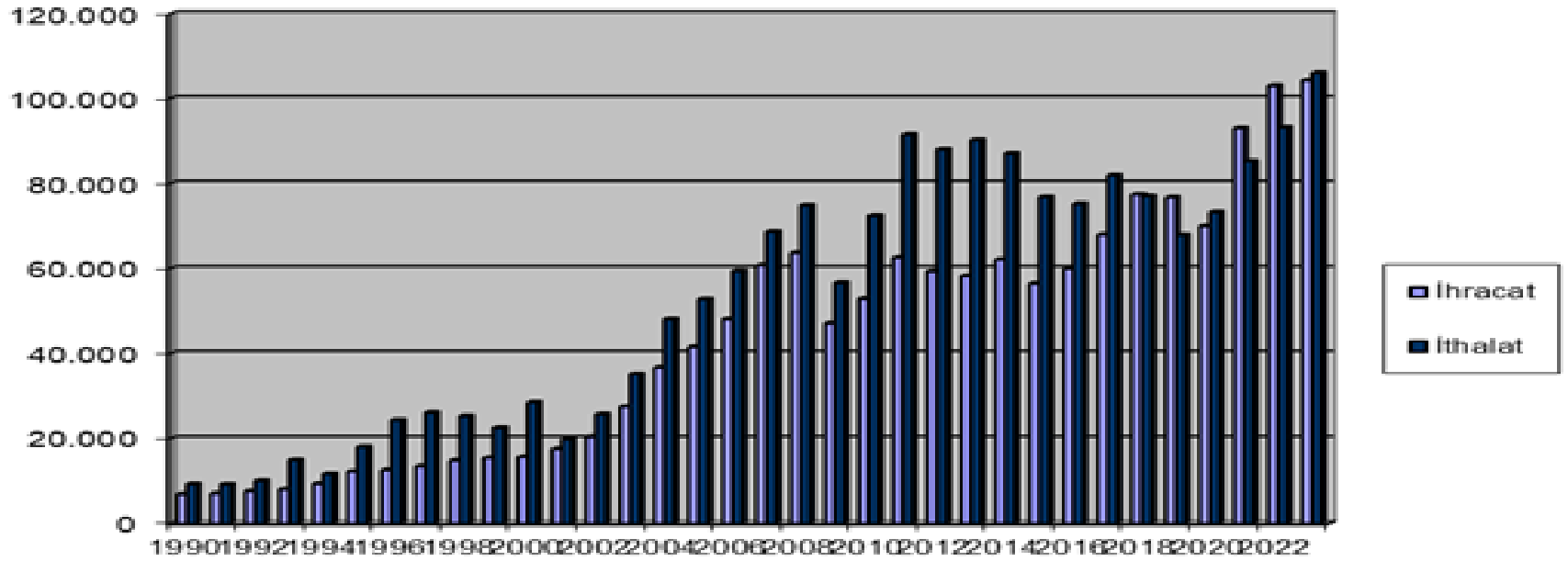
Türkiye'nin AB Karşısında Rekabet Gücü (1993-2020)

Türkiye'den AB'ye yapılan ihracatın, AB'den yapılan ithalatı karşılama oranı (%)

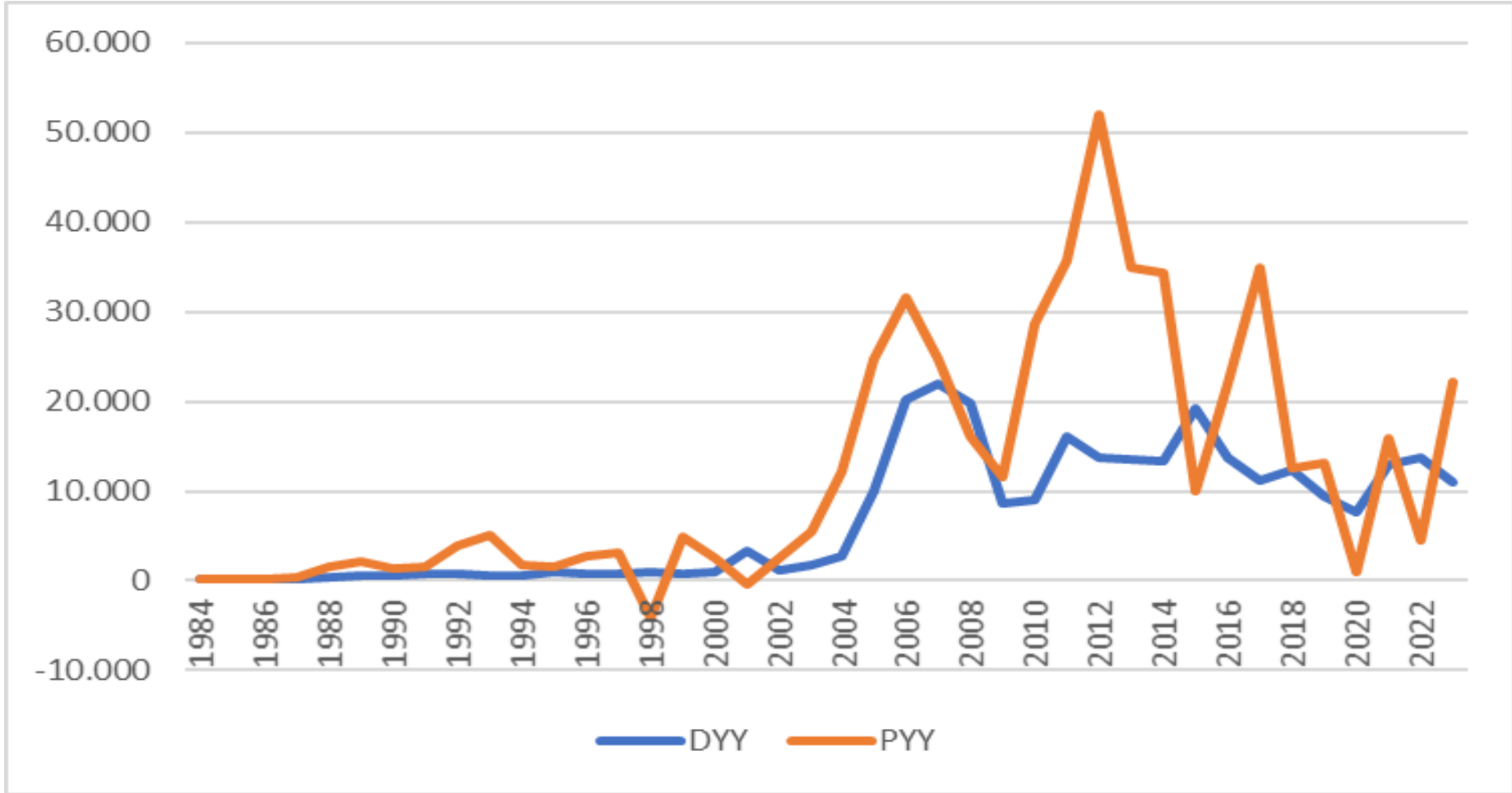
Kaynak: Ticaret Bakanlığı.

Türkiye'nin AB ile Ticareti (1990-2023 /ABD Doları)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Türkiye'ye Yabancı Sermaye Girişleri (Milyar Dolar)

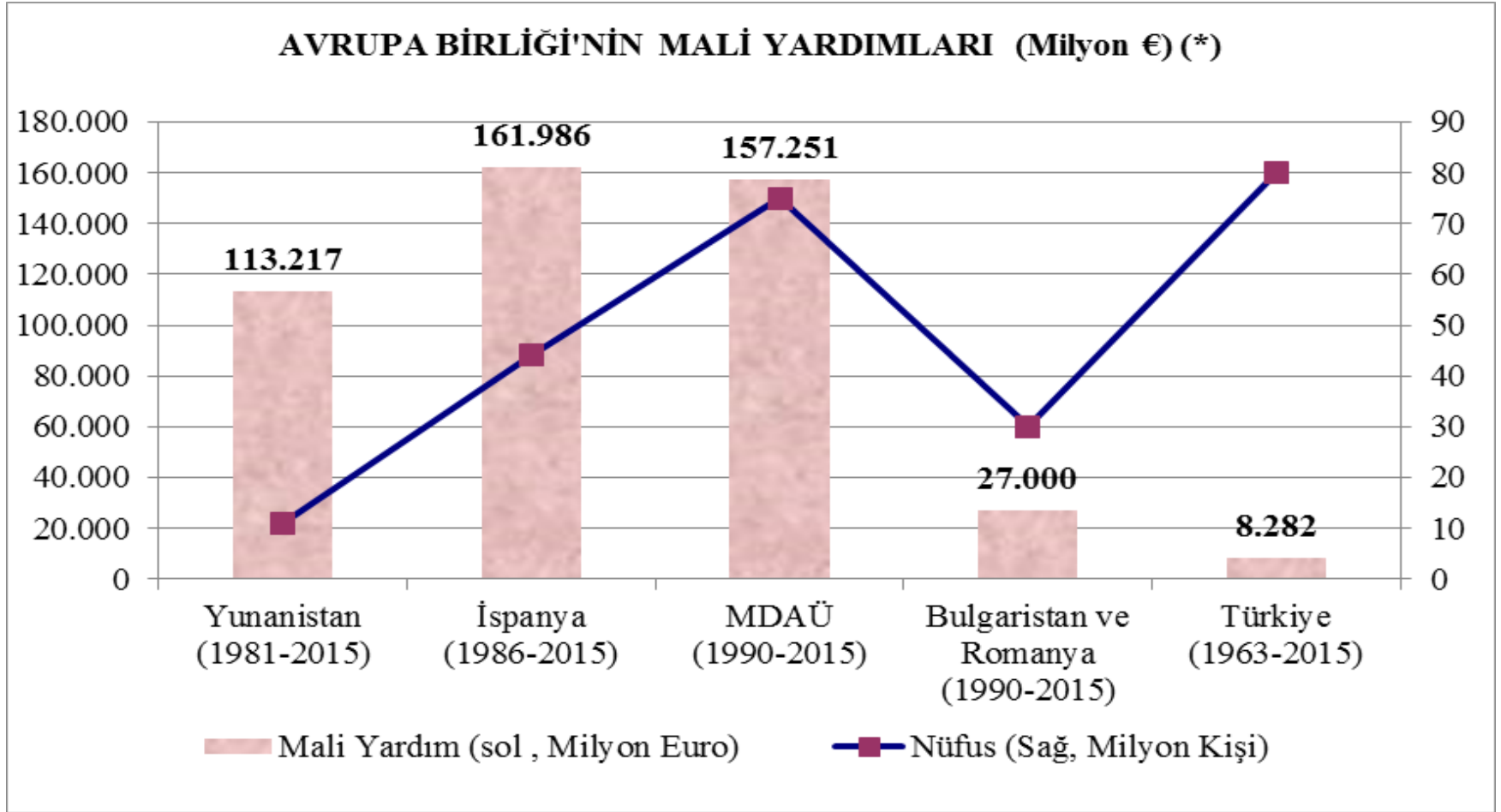

Kaynak: TCMB, 2024.

Ekonomik Bütünleşmesinin İlerlemesinin Önündeki Kısıtlar

- ▶ Mali yardımlar ilişkin kısıtlar
- ▶ Gümrük birliği ilişkisindeki kısıtlar
- ▶ Müzakere sürecinden kaynaklan kısıtlar

Avrupa Birliği'nin Yardımları (Milyon €)

Kaynak: Bilici, 2016.

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinin Kısıtlar -I

- ▶ Türkiye-AB arasındaki GB, küresel ortamdaki ve AB'nin değişen ticaret politikası ile dar kapsamlı kalmıştır
- ▶ Türkiye'nin, AB'nin ortak ticaret politikasına uyum sağlarken, genişleyen AB'nin ticaret politikasına uyum sağlaması gerekmektedir.
- ▶ AB'nin kapsamı geniş 'yeni nesil' serbest ticaret anlaşmaları (STA) yapmaya başlamasıyla, Türkiye'nin GB Karar'ında belirtilen AB'nin tercihli anlaşmalarına uyum sağlama zorunluluğu da daha kritik bir safhaya girmiştir. Ortak ticaret politikasının gereği olarak, Türkiye'nin de söz konusu ülkelerle benzer anlaşmaları yapması gerekmektedir.
- ▶ AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı STA'larının sayısı ve kapsamı genişledikçe Türkiye'nin AB pazarındaki rakiplerinin sayısı artmaktadır. Üstelik hiçbir zaman AB üyesi olmayacak ülkelerle yapılan bu tür STA'ların Türkiye'nin GB ilişkisinin çok ötesinde örneğin hizmet ticaretini de kapsayacak bir yapıda olması dikkat çekicidir.

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinde Kısıtlar -II

- ▶ AB'nin STA yaptığı üçüncü ülkelerin, ticari ilişkilerin ilerlemesinde isteksiz olmaları nedeniyle Türkiye ile yapılacak STA'ların tamamlanamamasına ya da tamamlanma sürecinin uzun olmasına yol açmaktadır. Bu ise, Türkiye ekonomisi üzerinde zarar verici etkiler yaratmaktadır. Nitekim bu husus, Avrupa Parlamentosu tarafından da vurgulanmıştır
- ▶ AB, Türkiye'den ithal ettiği pek çok ürüne anti-damping ve vergi uygulamaktadır. Türkiye'de AB mallarına, benzer uygulamaları yapmaktadır.
- ▶ Türkiye ile Birlik arasında GB'nin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlarda Avrupa Komisyonu'na yardımcı olan bazı komitelerin çalışmalarına Türk uzmanların da katılması öngörülmesine rağmen ancak sınırlı sayıda Türk uzman katılabilmektedir

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinde Kısıtlar -III

- ▶ AB'nin Serbest Ticaret Anlaşmalarının müzakerelerini sanki Türkiye ile GB yokmuş gibi devam etmesi ve sonuçlandırmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin ısrarla müzakerelere katılma veya yapılan anlaşmaya Türkiye ile ilgili hüküm konması talebi göz ardı edilmektedir. AB ile üçüncü ülke arasında anlaşma yürürlüğe girdikten sonra Türkiye söz konusu ülke ile STA yapmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla Serbest Ticaret Anlaşmalarının AB ile eş zamanlı yürürlüğe girememesi sorunlara sebep olmaktadır.
- ▶ GB kapsamındaki Türk mallarının da tam olarak AB'de serbest dolaşımı sağlanamamaktadır. AB üyesi ülkelere halihazırda uygulanan, “görünmeyen ticaret engelleri” (iş adamlarına uygulanan vize politikası, karayolu taşımacılığında yaşanan sorunlar vb.) nedeniyle Türk malları olması gereken şekilde serbest ticarete konu olamamaktadır.
- ▶ Türkiye'nin karar mekanizmasında yer alamaması, GB konusunda yaşanan sorunların önünde diğer önemli bir kısıtı oluşturmaktadır.

Müzakere Sürecinde Açılan Fasıllar

(31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla)

*İşletme ve Sanayi Politikası	*Sermayenin Serbest Dolaşımı
*İstatistik	*Çevre
*Mali Kontrol	*Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı
*Tüketici ve Sağlığın Korunması	*Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
*Dış ilişkiler	*Ekonomik ve Parasal Politika
*Trans-Avrupa Şebekeleri	*Mali ve Bütçesel Hükümler
*Şirketler Hukuku	*Bilim ve Araştırma
*Fikri Mülkiyet Hukuku	*Vergilendirme
*Bilgi Toplumu ve Medya	

Askıya Alınan ve Bloke Edilen Fasıllar

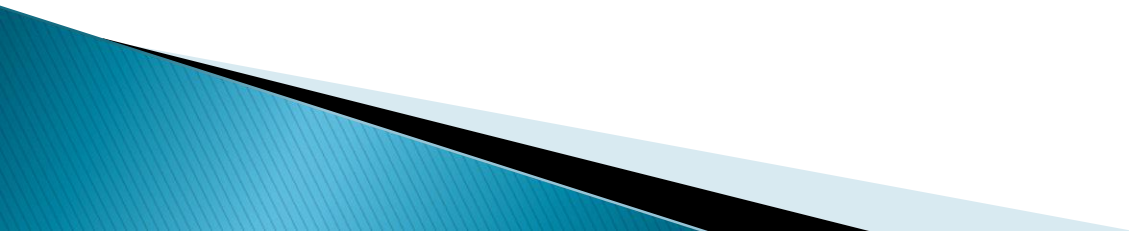
- ▶ Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nin 11 Aralık 2006 tarihinde almış olduğu karar çerçevesinde "Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak sekiz fasıl askıya alınmıştır.
- ▶ Ek Protokolün uygulanması, bu fasıllar için açılış kriteri, diğer fasıllar için kapanış kriteri olarak belirlenmiştir.
- ▶ Bu nedenle, Bilim ve Araştırma faslından sonra hiçbir fasıl geçici olarak dahi kapatılamamaktadır.
- ▶ Konsey Kararından sonra muhtelif tarihlerde bazı fasılların da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 6 faslı tek taraflı bloke etmesi sonucunda halihazırda toplam 14 fasıl bloke edilmiş durumdadır.

Müzakere Sürecinde Askıya Alınan ve Bloke Edilen Fasıllar (14 fasıl)

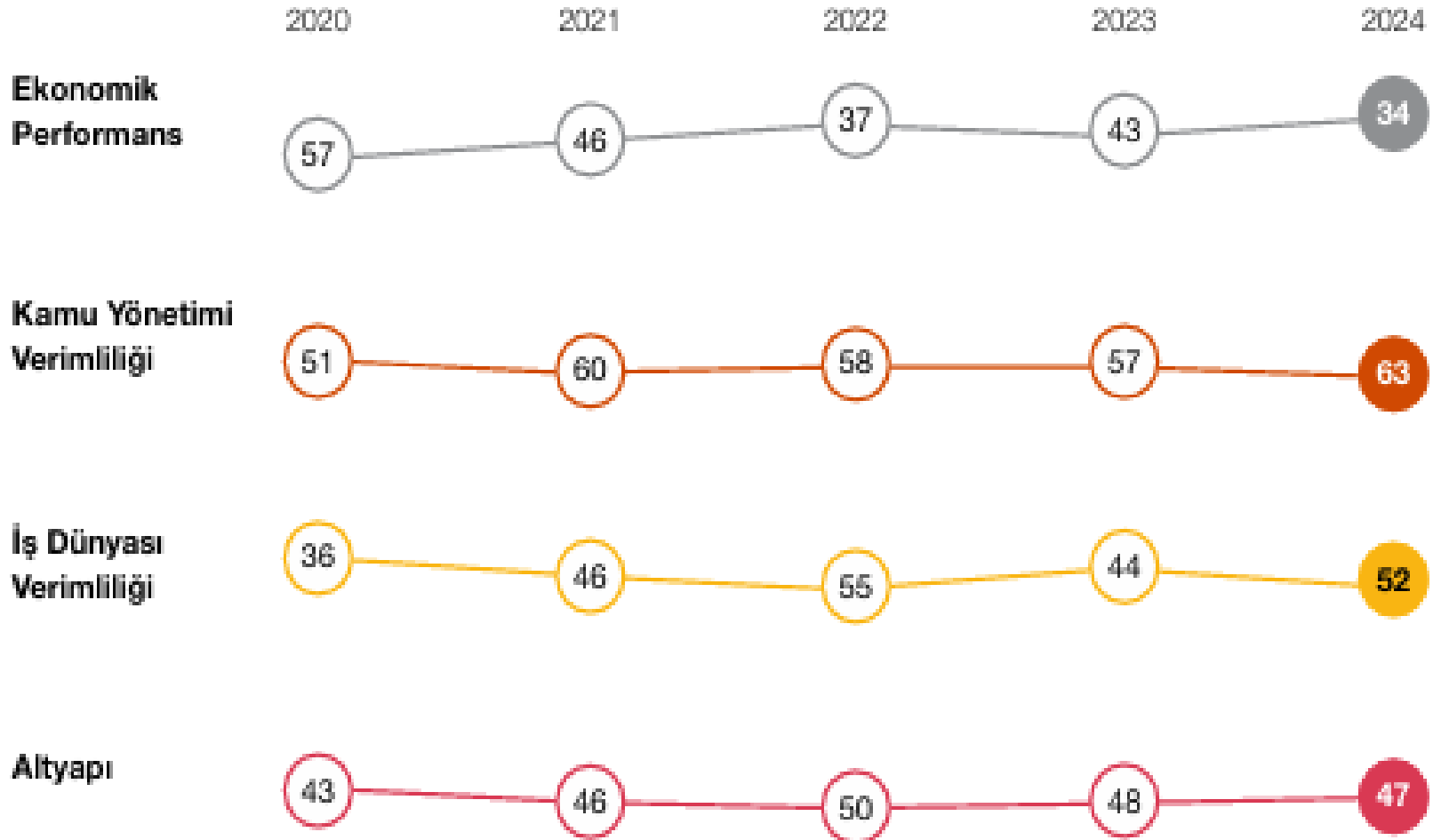
(5 Mayıs 2026 tarihi itibarıyla)

■ Malların Serbest Dolaşımı	■ İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
■ Gümrük Birliği	■ Adalet, Özgürlük ve Güvenlik (*)
■ Balıkçılık	■ Eğitim ve Kültür (*)
■ Taşımacılık Politikası	■ Tarım ve Kırsal Kalkınma
■ Dış ilişkiler	■ Dış güvenlik ve savunma politikaları (*)
■ Yargı ve Temel Haklar (*)	
■ Mali Hizmetler	
■ İşçilerin Serbest Dolaşımı (*)	
■ Enerji (*)	

Ülke Raporları ve Türkiye

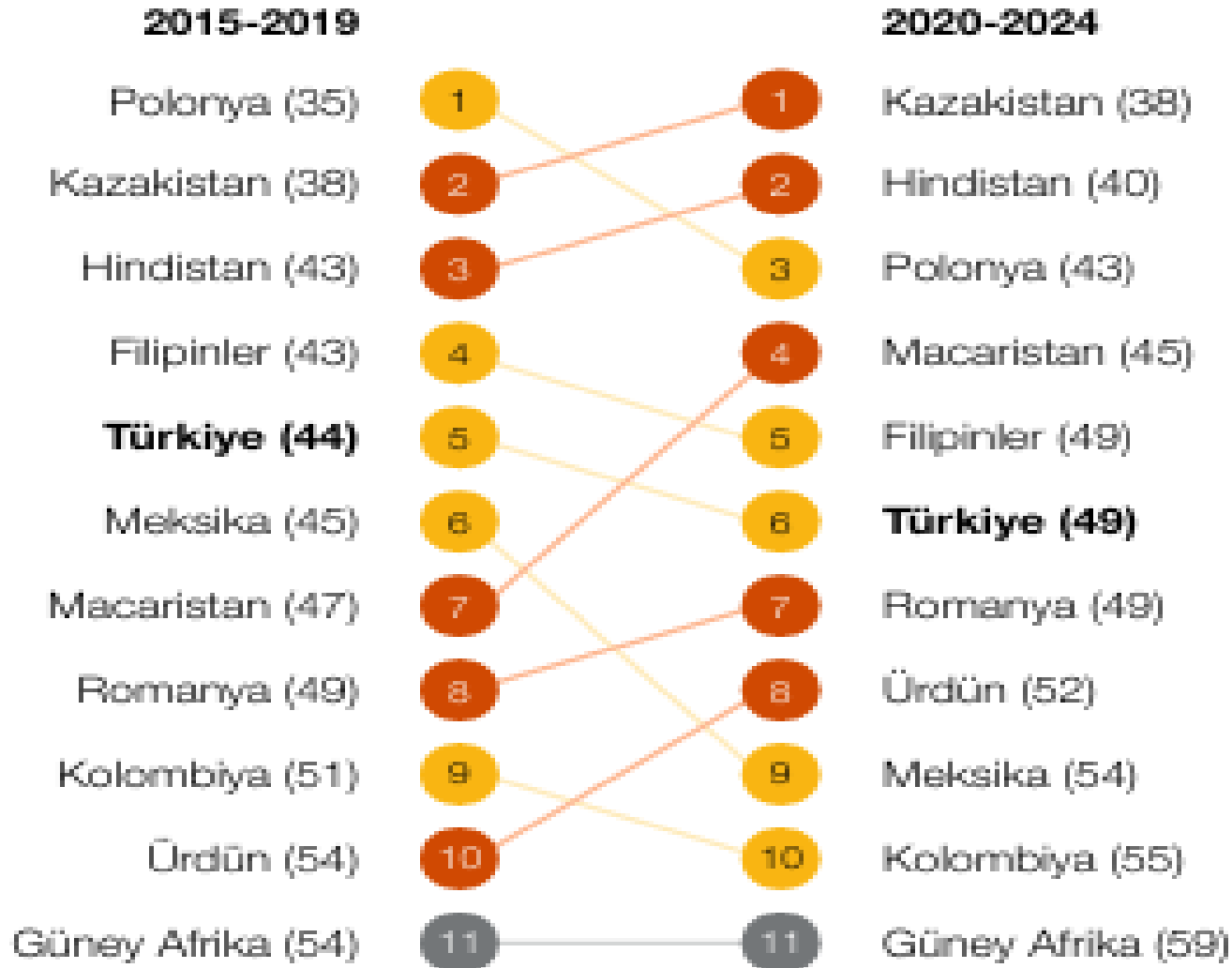

Türkiye'nin Dünya Rekabetçilik Endeksinde Ana Parametrelerin Sıralaması (2020-2024)

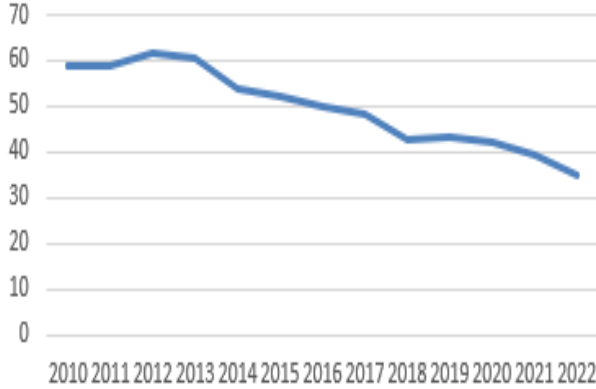
Kaynak, PWS, 2024, s.12.

Dünya Rekabetçilik Endeksinde Türkiye ve Rakip Ülkelerin Genel Puanlamada Pozisyonları

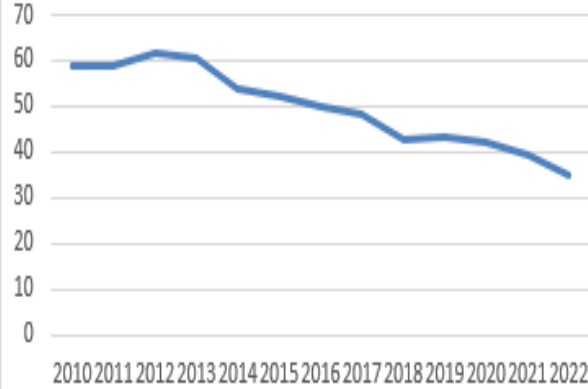

Yönetişim Göstergeleri (2010-2022) (%)

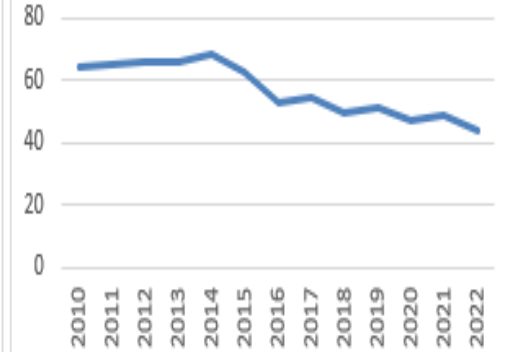
Yolsuzluğun Kontrolü

Hükümetin Etkinliği

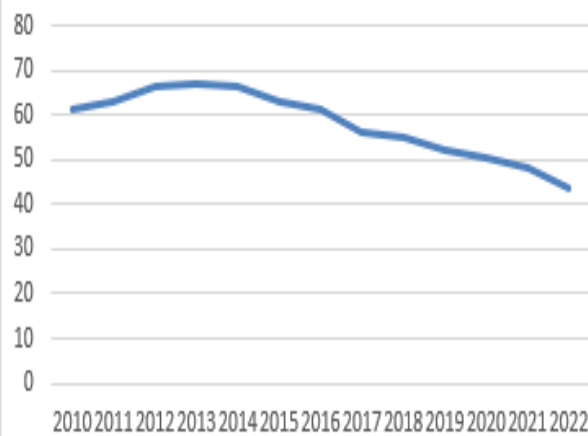
Siyasi İstikrar ve Şiddet ve Terörün Olmaması

Düzenleyicinin Niteliği

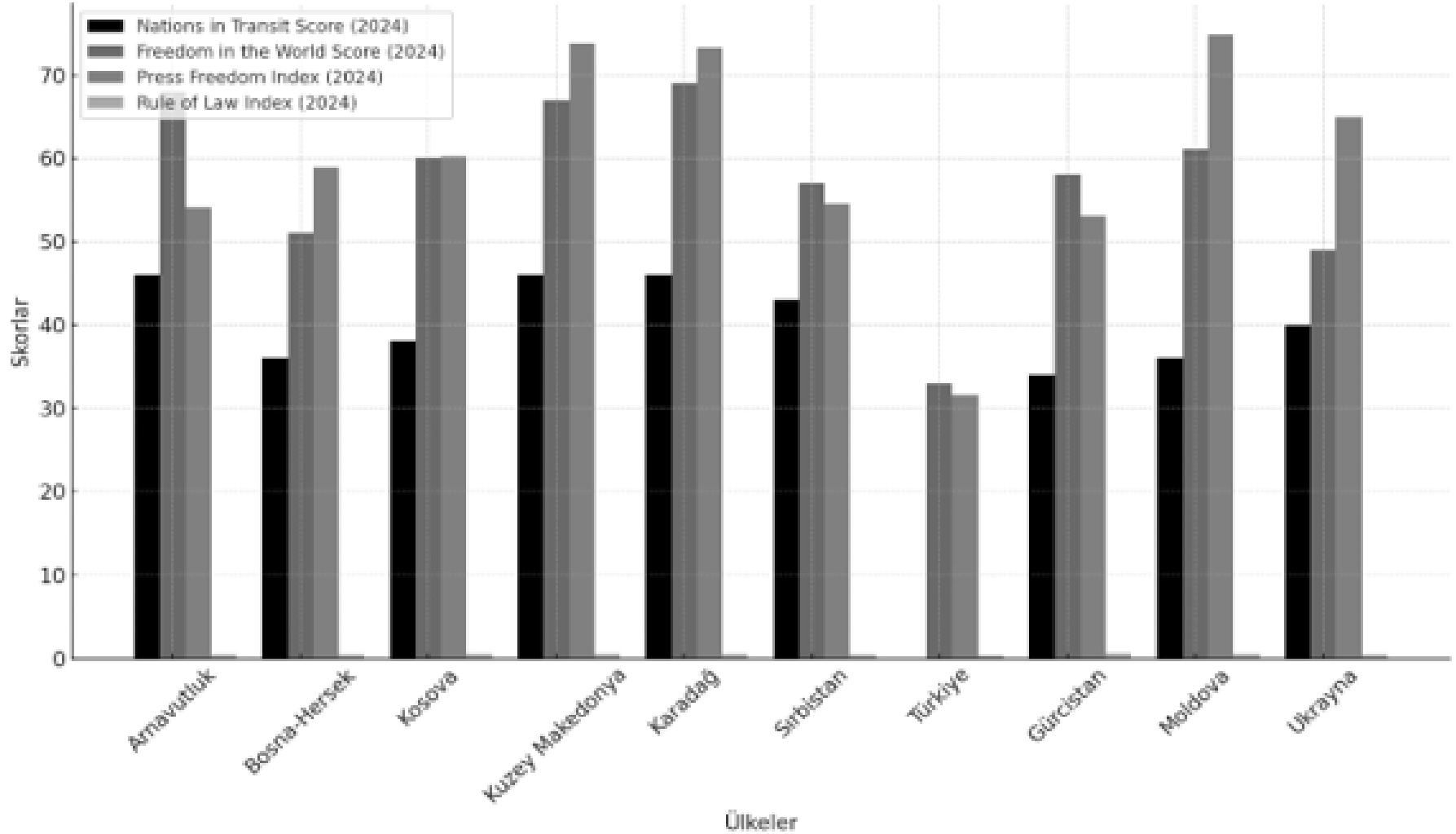
Hukukun Üstünlüğü

Hesap Verebilirlik

Avrupa Birliği'nin Aday ve Potansiyel Aday Ülkelerinde Demokrasi, Basın Özgürlüğü ve Hukukun Üstünlüğü Göstergeleri (2024) (%)

Mevcut Durum

- ▶ Kurulan GB ilişkisinin gereklerini ve Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini yerine getirmeye yönelik çabaların sonunda AB ile Türkiye arasında ekonomik bütünleşme giderek artmıştır.
- ▶ Tam üyelik süreci, açık uçlu bir yapıda ilerlemektedir. Bu da Türkiye-AB ilişkilerinde belirsizlik yaratmaktadır.
- ▶ Dünyada ve AB'de değişen ve gelişen koşullarla, Türkiye-AB arasındaki GB ilişkisinin güncellenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Mayıs 2014'de başlayan GB'nin güncellenmesi görüşmeleri 15 Temmuz sonrasında 2016'da askıya alınmıştır. mıştır. Avrupa Komisyonunun talep etmesine rağmen, 15 Temmuz 2016'dan beri AB Konseyi bu konuda müzakere yetkisini bugüne kadar vermemiştir.
- ▶ Avrupa Parlamentosu, 3 Mart 2019 tarihinde, Türkiye'nin demokrasi, insan hakları, hukuk ve ferdi hürriyetler konusunda geriye gittiği kararını vermiştir.

Mevcut Durum

- ▶ AB Konsey'i de 3 Haziran 2019 tarihinde kabul ettiği kararla Türkiye'nin AB'den giderek uzaklaştığı ve bu konularda somut ilerlemeler ortaya çıkmazsa, GB'nin güncellenmesine ilişkin çalışma yapılmasının öngörülmediği belirtilmiştir.